

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ПЕТРОВА НАДІЯ БОРИСІВНА

УДК 332.146.2:621.311.1

**ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ РЕГІОНУ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківській національній академії міського господарства Міністерства освіти і науки України (м. Харків)

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Тищенко Олександр Миколайович
Науково-дослідний центр індустріальних проблем
розвитку НАН України (м. Харків),
заст. директора

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Шелегеда Бела Григорівна
зав. кафедри економіки підприємств
Донецького університету економіки і права

кандидат економічних наук
Дудолад Олександр Стефанович
Генеральний директор ВАТ „Харківміськгаз”

Захист відбудеться «_30_» квітня 2008 р. о _13_ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 Харківської національної академії міського господарства за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12, конференц-зал №1.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківської національної академії міського господарства за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12.

Автореферат розісланий «_27_» березня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т.В.Момот

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний розвиток регіонів супроводжується бурхливими змінами і потребує адаптації до них усіх галузей національної економіки. Електроенергетика, що забезпечує життєдіяльність усіх підприємств, які функціонують на території регіону, і безпеку населення, є перспективною галуззю. Капітал і ресурси, що вкладаються в її розвиток, при сформованій стратегії можуть сприяти підвищенню економічних показників не тільки окремого регіону, але й національної економіки в цілому. За цих умов формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону є обов'язковим. Мета стратегії управління електроенергетикою регіону - ефективне використання її потенціалу й управління інформацією про вплив внутрішнього і зовнішнього оточення на розвиток регіонів і підвищення якості життя населення.

Вирішенню питань стратегічного управління були присвячені роботи українських учених: В.М. Амітана, В.Г. Герасимчука, М.О. Кизима, В.Д. Немцова, В.С. Пономаренка, М.М. Смирнова, О.М. Тищенко, О.М. Тридіда, Б.Г. Шелегеди, а також зарубіжних: А.Д. Аакера, Р. Акофа, І. Ансоффа, К. Боумена, В.О. Винокурова, О.С. Віханського, А.П. Градова, П. Дойла, П. Друкера, Б. Карлофа, В. Кінга, Д. Кліланда, Д. Кемпбела, В.М. Маркової, Г. Мінцберга, М. Портера, С.О. Попова, Д. Стонхауса, А.Дж. Стрікланда, А.А. Томпсона, М.М. Треньова, Д. Хассі, А.Ю. Юданова. Питання регіонального розвитку відображені в роботах українських учених А.Є. Ачкасова, П.Т. Бубенка, А.П. Голікова, Б.М. Данілішина, М.І. Долішного, Г.В. Ковалевського, Р.Р. Ларіної, Г.І. Онищука, В.І. Торкатюка, Л.М. Шутенка, а також зарубіжних учених Дж.М. Кейнса, С.А. Кузнеця, Л. Клейна, Р. Фріша.

Процес взаємного впливу розвитку сфери електроенергетики і регіону як середовища її функціонування представляють інтерес для наукових досліджень. Відсутність врахування впливу регіонального розвитку при управлінні електроенергетикою зумовила актуальність теми і лягла в основу цього дослідження. Про актуальність даної роботи свідчать також прийняті в 2005 р. проект «Енергетичної стратегії України до 2030 року», що відображає не тільки напрям розвитку електроенергетики, а й прогнози майбутнього розвитку країни, соціальної сфери і рівня життя населення, а також Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Харківської національної академії міського господарства. В основу дисертації покладені теоретико-методологічні й практичні розробки, що є частиною науково-дослідних робіт „Економічні основи системотехніки полідемен-

сіонального формування синергетичного інвестиційного циклу капітального будівництва об'єктів житлово-комунальних комплексів» (номер державної реєстрації 0107U000249); при виконанні якого особисто дисертантом обґрунтована необхідність розробки стратегії електроенергетики в регіоні при здійсненні будівництва житлово-комунальних комплексів на його території, а також «Економічні проблеми розвитку підприємств – регіональний аспект» (номер державної реєстрації 0107U000248), в якій дисертантом вирішені завдання прогнозування обсягів реалізації електроенергії з урахуванням показників розвитку регіону. Теоретичні й методичні рекомендації дисертаційного дослідження впроваджені в навчальному процесі при викладанні дисципліни «Стратегічне управління підприємством» у Харківській національній академії міського господарства.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в узагальненні теоретико-методичних положень щодо оцінки електроенергетики регіонів і виявлення стратегічних напрямів її розвитку в умовах зміни середовища функціонування. Для досягнення вказаної мети в роботі поставлені й вирішені наступні завдання:

- аналіз і уточнення визначень понять: стратегія, електроенергетика, регіон, управління розвитком і їх взаємний вплив;
- обґрунтування необхідності стратегічного управління електроенергетикою і визначення її ролі в розвитку регіону;
- уточнення понять і визначення параметрів дії зовнішнього і внутрішнього середовища на електроенергетику регіону;
- аналіз методів і моделей формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону;
- розробка методики оцінки конкурентоспроможності (далі - КСП) електроенергетики регіону;
- аналіз КСП електроенергетики регіону і визначення напрямків її розвитку з урахуванням зміни компонент зовнішнього й внутрішнього оточення;
- розробка методики формування стратегії розвитку електроенергетики регіону з урахуванням зміни компонент, що впливають на рівень її КСП;
- побудова динамічної моделі визначення майбутнього рівня КСП електроенергетики регіону з урахуванням впливу кожної компоненти на загальний рівень КСП, а також прогнозування зміни рівня КСП із застосуванням сценарного підходу.

Об'єктом дослідження в роботі є процес формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону.

Предметом дослідження є теоретичні положення, методичні підходи й методи формування стратегії розвитку електроенергетики в регіоні.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених.

У процесі дослідження використані такі методи: *логіко-теоретичне узагальнення і порівняння* – для уточнення економічних категорій „стратегічне управління”, „регіональний розвиток”, „регіон”; *дедуктивний метод* – для деталізації і систематизації чинників зовнішнього і внутрішнього оточення електроенергетики регіону; *метод експертних оцінок* – для аналізу чинників середовища функціонування електроенергетики, для уточнення критеріїв, що характеризують термін «регіон»; *статистичний і факторний аналіз* – для побудови моделі впливу компонент зовнішнього і внутрішнього оточення на рівень КСП електроенергетики регіону; *метод таксономії* - для оцінки КСП електроенергетики регіону в умовах ринкової економіки; *метод кластеризації (агломеративний, ієрархічний, деревовидна кластеризація)* – для ідентифікації електроенергетики регіонів за рівнем КСП (дуже високий, високий, середній, низький і дуже низький); *регресійний аналіз* – для визначення впливу компонент внутрішнього і зовнішнього оточення функціонування електроенергетики регіону на загальний рівень КСП електроенергетики регіону.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні підходів до розробки стратегії управління електроенергетикою в регіоні, а саме: *вдосконалено:*

- методичний підхід до формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону на основі матричного методу шляхом побудови матриці в координатах «КСП електроенергетики регіону – частка ринку», що передбачає, на відміну від відомих, врахування компонент середовища функціонування електроенергетики в регіоні, дозволяє виявити конкурентну позицію і сформуванати напрям розвитку енергопостачальників;

- класифікацію чинників зовнішнього оточення електроенергетики регіону на підставі розподілу їх за рівнями, в яких, на відміну від існуючих класифікацій, виділені чинники: на рівні галузі – КСП, технологічні, споживачі і постачальники; регіональному – промисловість, сільське господарство, демографія, ЖКГ; загальнодержавному – законодавство і нормативна база, основні макроекономічні параметри, інвестиційний клімат, зовнішньоекономічна діяльність, соціально-економічна політика; геополітичному – НТП, географічне положення, екологічна безпека, світові ціни;

- поняття „регіон”, яке, на відміну від відомих, розкриває зміст поняття за значущістю ознак, що його характеризують: загальність мережної і ринкової інфраструктури, розвиток яких призводитиме до підвищення рівня і якості життя населення, єдність природнокліматичних умов, матеріально-технічної,

виробничої, соціальної і національно-культурної інфраструктур, наявність тісних економічних, виробничих і психологічних внутрішніх зв'язків, однорідність екологічного розвитку.

отримали подальший розвиток:

- методика оцінки КСП електроенергетики регіону на основі інтегрального показника, що, на відміну від відомих, враховує інтегральні значення компонент, а саме: економічного розвитку підприємства електроенергетики, розвитку регіону, соціального розвитку регіону, розвитку виробництва електроенергетики регіону, участі держави в управлінні електроенергетикою регіону;

- моделювання прогнозних змін рівнів КСП електроенергетики регіону із застосуванням сценарного підходу, яке, на відміну від відомих підходів, враховує динаміку кожної з компонент (економічного розвитку підприємства електроенергетики, розвитку регіону, соціального розвитку регіону, розвитку виробництва електроенергетики регіону, участі держави в управлінні електроенергетикою регіону), що впливають на рівень КСП електроенергетики регіону.

Практичне значення наукових результатів полягає в тому, що використання запропонованих в роботі методів і прийомів сприятиме розвитку й удосконаленню не тільки системи управління електроенергетикою, але й безпечному функціонуванню усіх підприємств, що функціонують в регіоні, шляхом вироблення стратегічних рішень, спрямованих на адаптацію електроенергетики регіону до розвитку, власне, регіону. Основні результати дослідження знайшли практичне застосування при формуванні стратегії управління розвитком АК „Харківобленерго”, що представляє електроенергетику харківського регіону (акт № 26Е/20-468/1-1 від 19.07.07), Харківських магістральних електричних мереж (акт №1-28Г від 28.11.07.), а також при визначенні регламенту взаємодії підприємств електроенергетики (Нововодолазького РВЕ РЕМ) з місцевими органами влади - Нововодолазькою селищною Радою (акт № 947 від 23.11.07).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею, в якій викладений авторській підхід до вирішення проблеми формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону. Наукові положення, висновки й пропозиції, що виносяться на захист, отримані автором самостійно. З наукових праць, що опубліковані в співавторстві, використовуються ті положення, які є результатом особистого дослідження автора, а саме (у дужках вказані номери робіт за списком, що поданий в авторефераті): обґрунтування необхідності стратегічного управління розвитком електроенергетики регіону [1,2], формування груп чинників впливу зовнішнього середовища на електроенергетику регіону [3], обґрунтування

компонент, що визначають рівень КСП електроенергетики регіону [4], методика оцінки КСП електроенергетики регіону [5].

Апробація результатів дисертації. Основні теоретико-методичні й практичні результати доповідались на Всеукраїнській науково-практичній конференції „Фінансово-економічні проблеми розвитку регіонів України” (Дніпропетровськ, 2004); Міжнародній науково-практичній конференції „Сучасні інформаційні технології в економіці й управлінні підприємствами, програмами і проектами” (Алушта, 2004); Міжнародній науково-практичній конференції „Динаміка наукових досліджень „2004” (Дніпропетровськ, 2004); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених „Проблеми глобалізації і моделі стійкості розвитку економіки” (Луганськ, 2006); Міжнародній науково-практичній конференції „Економіка будівельної галузі на шляху її інтеграції до синергетичних систем” (Харків, 2006).

Публікації. Основні результати й висновки дисертації знайшли відображення в 15 наукових роботах, які опубліковані у професійних наукових виданнях, затверджених ВАК України. Загальний обсяг публікацій - 3,01 ум.-друк.арк., з яких особисто автору належить 2,23 ум.-друк.арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 210 сторінок машинописного тексту, зокрема основного тексту 181 сторінка, 40 таблиць на 7 сторінках, 31 рисунок на 10 сторінках. Список використаних джерел з 207 найменувань займає 16 сторінок, 9 додатків – 50 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтована актуальність теми дослідження, сформульовані мета й завдання, об’єкт та предмет дослідження, визначена наукова новизна і практичне значення отриманих результатів і запропонованих рекомендацій.

У першому розділі – „Теоретичні основи формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону” – уточнені поняття „регіон” і „регіональний розвиток”, виділені регіони електроенергетики, що є конкурентами на енергетичному ринку України, виявлені критерії функціонування електроенергетики в умовах розвитку регіону, проаналізовані існуючі теорії стратегічного управління, в тому числі електроенергетикою, вказані основні етапи формування стратегії й особливості її побудови в ринкових умовах та взаємозв’язок з регіональним розвитком; уточнений зміст понять „стратегія” і „ринкова економіка”.

Середовищем функціонування електроенергетики є регіон, що визначається автором роботи як територія однієї держави, об’єднана

загальними мережною і ринковою інфраструктурами, розвиток яких направлений на підвищення рівня та якості життя населення і характеризується наступними ознаками: загальністю природнокліматичних умов, єдністю матеріально-технічної, виробничої, соціальної і національно-культурної інфраструктури, наявністю близьких економічних, виробничих і психологічних внутрішніх зв'язків, однорідністю екологічного розвитку. Електроенергетика України розподілена за територіальною ознакою, сфера балансової належності й надання послуг з передачі електроенергії визначена межами регіону, підприємства електроенергетики є конкурентами на її оптовому ринку.

У сучасних умовах ринкової економіки електроенергетика регіонів найгостріше потребує розробки індивідуальних стратегій розвитку, які повинні максимально враховувати можливу кількість чинників впливу зовнішнього і внутрішнього середовища. При цьому стратегію слід розглядати як динамічну систему управлінських рішень, спрямовану на досягнення пріоритетних цілей у довгостроковій перспективі й здатну реагувати на зміни зовнішніх і внутрішніх чинників, що формують діючу політику.

На основі проведеного дослідження модель п'яти сил М. Портера була адаптована до електроенергетичної галузі України (рис.1).

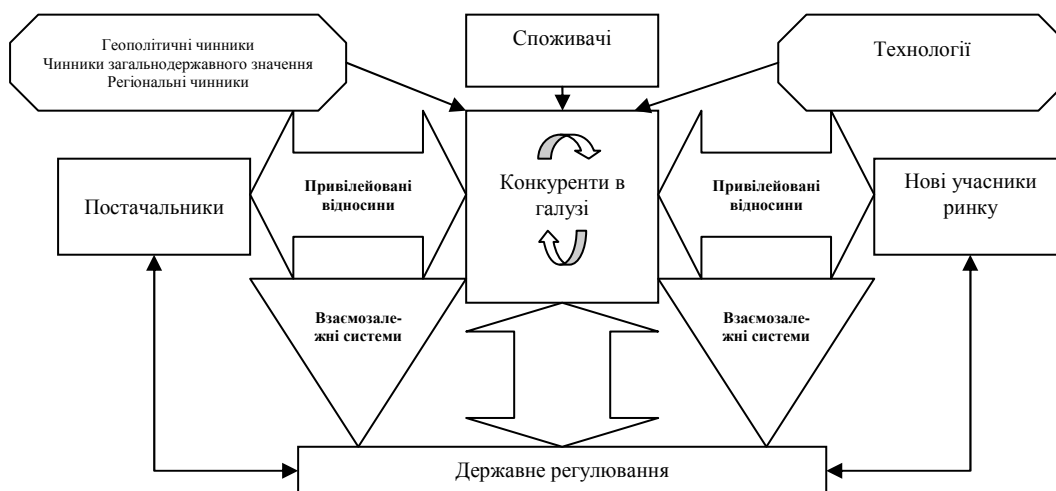

Рис.1. Модель п'яти сил М. Портера адаптована до електроенергетичної галузі

Схема, окрім загальноприйнятих чинників впливу, доповнена двома блоками – привілейовані відносини і взаємозалежні системи, де привілейовані відносини – це стосунки, що характеризується особливими відносинами, заснованими на фінансових інтересах і взаємній довірі, які встановлюються суб'єктами електроенергетики з іншими, які діють на тому ж ринку; взаємозалежні системи – це структури (альянси, об'єднання і економічні мережі), що охоплюють декілька галузей промисловості.

Розвиток окремих галузей економіки України в цілому і економіки регіонів має нерівномірний характер, що підтверджується споживанням електроенергії галузями в загальному обсязі енергоспоживання. Це дозволило виявити залежність окремих галузей економіки країни (і регіонів) від надійності енергозабезпечення і визначити стратегічні орієнтири розвитку. На підставі отриманих залежностей можна прогнозувати майбутні рівні КСП електроенергетики регіону і формувати стратегію управління електроенергетикою з урахуванням значущості груп споживачів.

У другому розділі – „Дослідження чинників впливу зовнішнього і внутрішнього середовища на електроенергетику регіону” - виявлені основні чинники зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування електроенергетики регіону, уточнені поняття чинників зовнішнього і внутрішнього оточення.

У роботі запропонована схема реалізації електроенергії від виробника до споживача на прикладі Харківської області, розкрита роль електроенергетики у функціонуванні й розвитку регіону. Представлений огляд методів і моделей стратегічного управління, розглянута можливість їх застосування при розробці стратегії управління розвитком електроенергетики регіону. Для визначення стратегічних напрямів розвитку електроенергетики регіону проведена оцінка впливу чинників внутрішнього й зовнішнього оточення з урахуванням думок дослідників різних наукових шкіл.

Здійснено аналіз наукових думок авторів, які вивчають чинники впливу внутрішнього середовища, із загальної сукупності виділені найбільш значущі, на думку вітчизняних і зарубіжних вчених, чинники. Запропонована схема аналізу чинників внутрішнього середовища енергопостачальника. З використанням експертного методу проаналізовані сильні й слабкі сторони регіонального підприємства електроенергетики, розрахований рівень його конкурентного статусу на прикладі АК «Харківобленерго», що дозволяє визначити стратегічні пріоритети й виявити обґрунтовані напрями стратегічного розвитку.

На підставі врахування думок зарубіжних і вітчизняних вчених сформована система чинників зовнішнього середовища, що безпосередньо впливають на функціонування електроенергетики регіону. Ці чинники знаходяться в певному взаємозв'язку, причому деякі з них мають подвійний характер і присутні на різних рівнях впливу. Залежно від значень і ситуації, що складається, ці чинники можуть представляти сильні й слабкі сторони, можливості й загрози при формуванні стратегії розвитку електроенергетики регіону (рис.2).

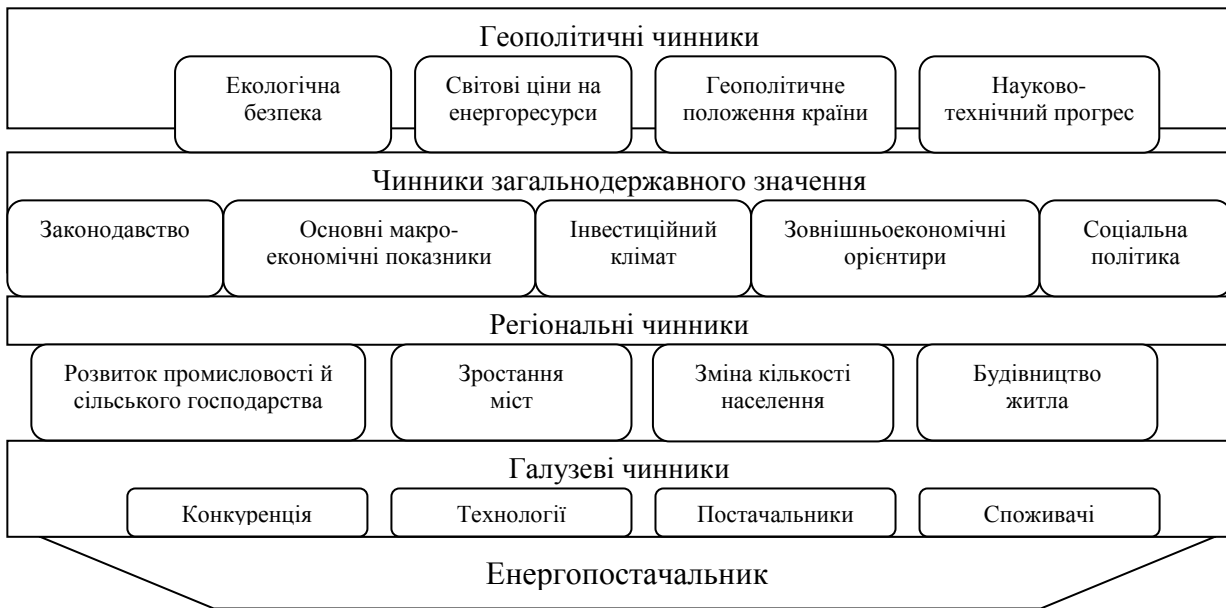

Рис. 2. Розподіл характерних чинників зовнішнього середовища за рівнями впливу на діяльність енергопостачальника

Відібрані чинники внутрішнього і зовнішнього оточення об'єднані в п'ять компонент (економічного розвитку підприємства електроенергетики регіону, розвитку регіону, соціального розвитку регіону, розвитку виробництва електроенергетики регіону, участі держави в управлінні електроенергетикою регіону), що дозволяють встановити загальний рівень КСП електроенергетики кожного регіону, й рівні КСП електроенергетики регіонів по кожній з компонент.

На підставі аналізу методів стратегічного управління був зроблений висновок, що найбільш зручні при оцінці КСП електроенергетики матричні методи моделювання, які наочно відображають складні процеси, але при позиціонуванні енергопостачальників рівень їх КСП доцільно розраховувати за допомогою методу інтегральних оцінок, перевагами якого є можливість отримання однозначних оцінок КСП.

У третьому розділі – „Модель стратегічного управління розвитком електроенергетики регіону” – обґрунтована можливість застосування моделей при управлінні електроенергетикою регіону; здійснена оцінка КСП електроенергетики в умовах розвитку регіону; побудована модель впливу компонент на загальний рівень КСП електроенергетики.

Аналіз літературних джерел свідчить, що при управлінні електроенергетикою використовується широкий спектр моделей, основними з яких є імітаційні, просторово-часові, кібернетичні й статистичні. Для обґрунтування стратегічного розвитку електроенергетики регіону були застосовані статистичні моделі, оскільки за їх допомогою можна здійснювати розрахунки прогнозних значень з урахуванням великої кількості показників. У

роботі запропонований алгоритм оцінки рівня КСП електроенергетики регіону (рис. 3).

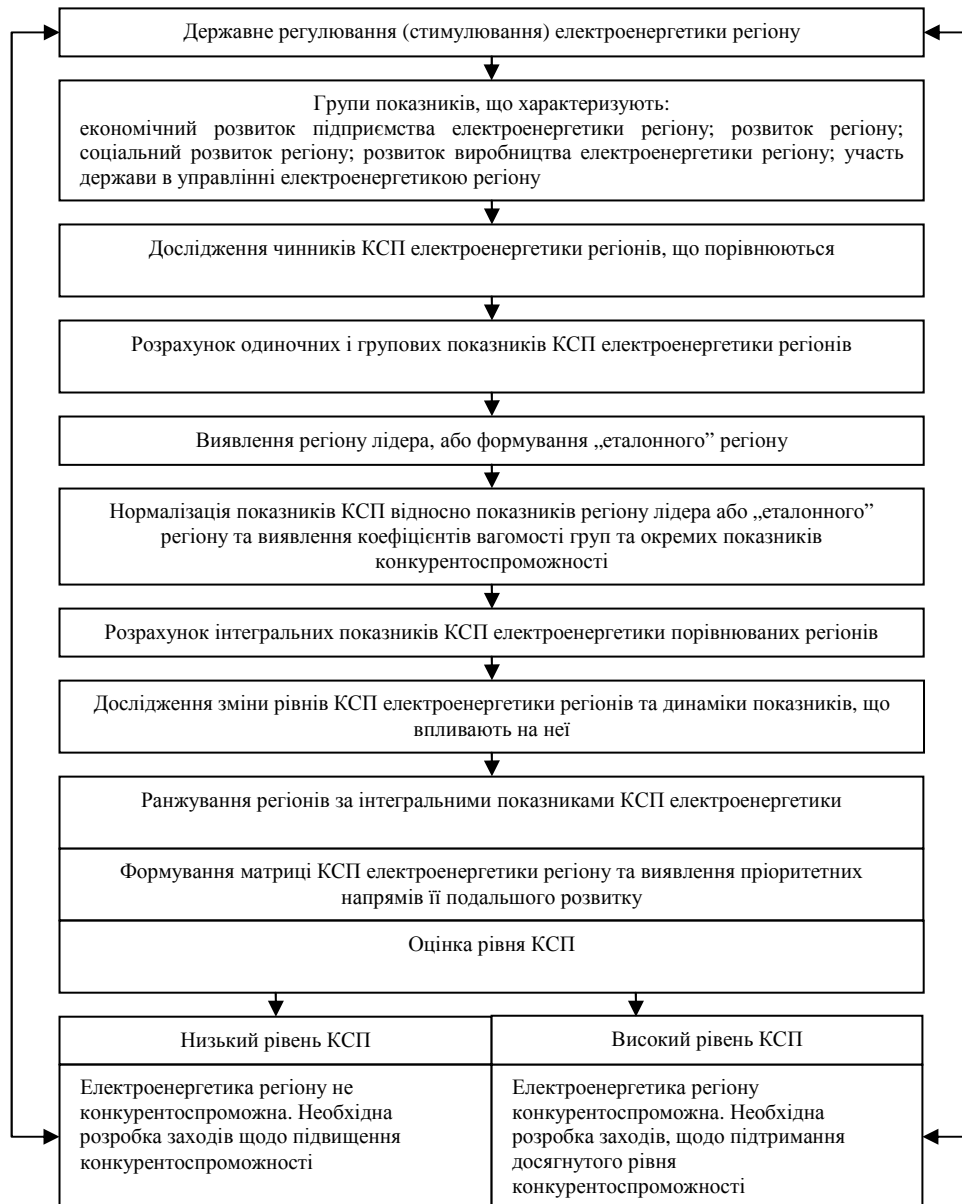

Рис. 3. Алгоритм оцінки рівня КСП електроенергетики регіону

Здійснено розрахунок інтегрального показника КСП за допомогою таксономічного методу, що включає сукупний вплив показників, згрупованих в компоненти, які відібрані на основі експертного методу і апріорного ранжування: Z_1 – компонента економічного розвитку підприємства електроенергетики (включає в себе наступні показники: X_1 - вартість однієї МВт/год. електроенергії, грн.; X_2 - рівень розрахунків за спожиту електроенергію з ДП „Енергоринок”, %; X_3 - рентабельність відпуску електроенергії, %); Z_2 – компонента розвитку регіону (включає в себе такі показники: X_4 - інвестиції в основний капітал у регіоні, млн.грн.; X_5 – валовий

регіональний продукт (ВРП), млн.грн; X_6 - обсяг реалізованої промислової продукції в регіоні на одну особу, грн.; X_7 – введення в експлуатацію житла забудовниками всіх форм власності, тис.м.кв.; X_8 - кількість перевезених пасажирів міським електричним транспортом, млн.чол.; X_9 - споживання електроенергії однією людиною, кВт/год. за рік); Z_3 – компонента соціального розвитку регіону (об'єднує показники: X_{10} - чисельності населення, тис.чол.; X_{11} - середньої заробітної плати, грн.; X_{12} - збільшення або зменшення заборгованості по виплаті заробітної плати, %; X_{13} - рівень безробіття, %; X_{14} – викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і мобільних джерел забруднення, т. на 1 км.кв.); Z_4 – компонента розвитку виробництва електроенергетики регіону (представлена показниками X_{15} - виробництво електроенергії в регіоні, тис. кВт/год; X_{16} - втрати в мережах, %); Z_5 – компонента участі держави в управлінні електроенергетикою регіону (представлена значеннями таких показників, як X_{17} - частка участі держави в управлінні електроенергетикою регіону, % акцій, що знаходяться у власності держави, X_{18} - обсяг державних трансфертів у регіон на енергетичні цілі грн. рік). Регіони були проранжовані за рівнем КСП їх електроенергетики (рис.4).

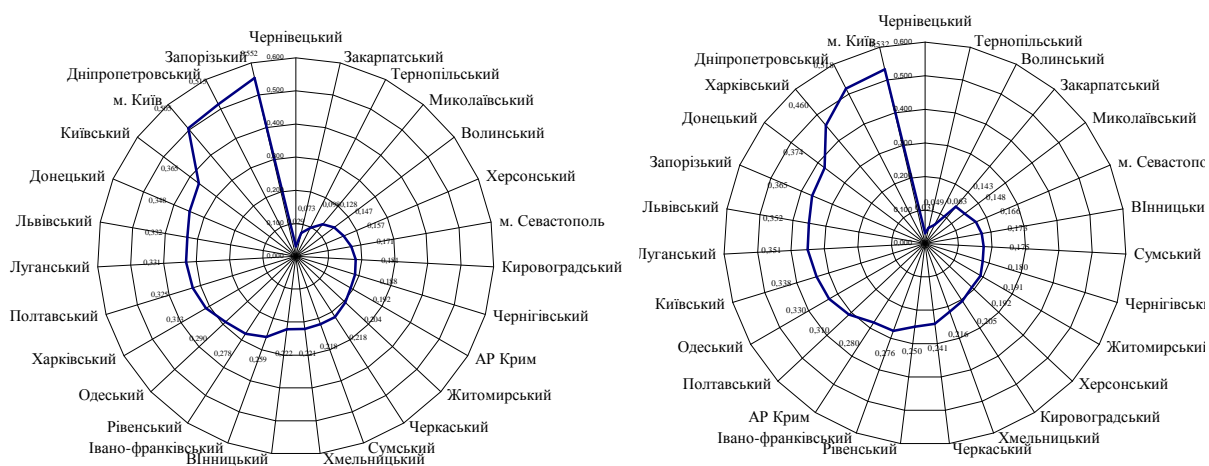

Рис. 4. Інтегральні показники КСП електроенергетики регіонів у 2004 і 2006 рр.

КСП електроенергетики регіонів змінюється, однак найбільший її рівень спостерігається в Дніпропетровському, Донецькому, Харківському, Львівському, Київському регіонах, а також у м. Києві, що розвивається найактивніше: спостерігається інтенсивне будівництво, зростання промисловості і розвиток підприємств електроенергетики. Найменший рівень КСП електроенергетики мають такі регіони, як Чернівецький, Тернопільський, Волинський, що пов'язано з низьким рівнем розвитку енергоємних сфер промисловості, високим рівнем міграції населення з цих регіонів, що

обумовлює зниження потреби в житловому будівництві, а також в будівництві й реконструкції енергопостачальних підприємств. За значенням інтегральних показників КСП електроенергетики була побудована дендрограма агломеративної кластеризації регіонів (рис.5).

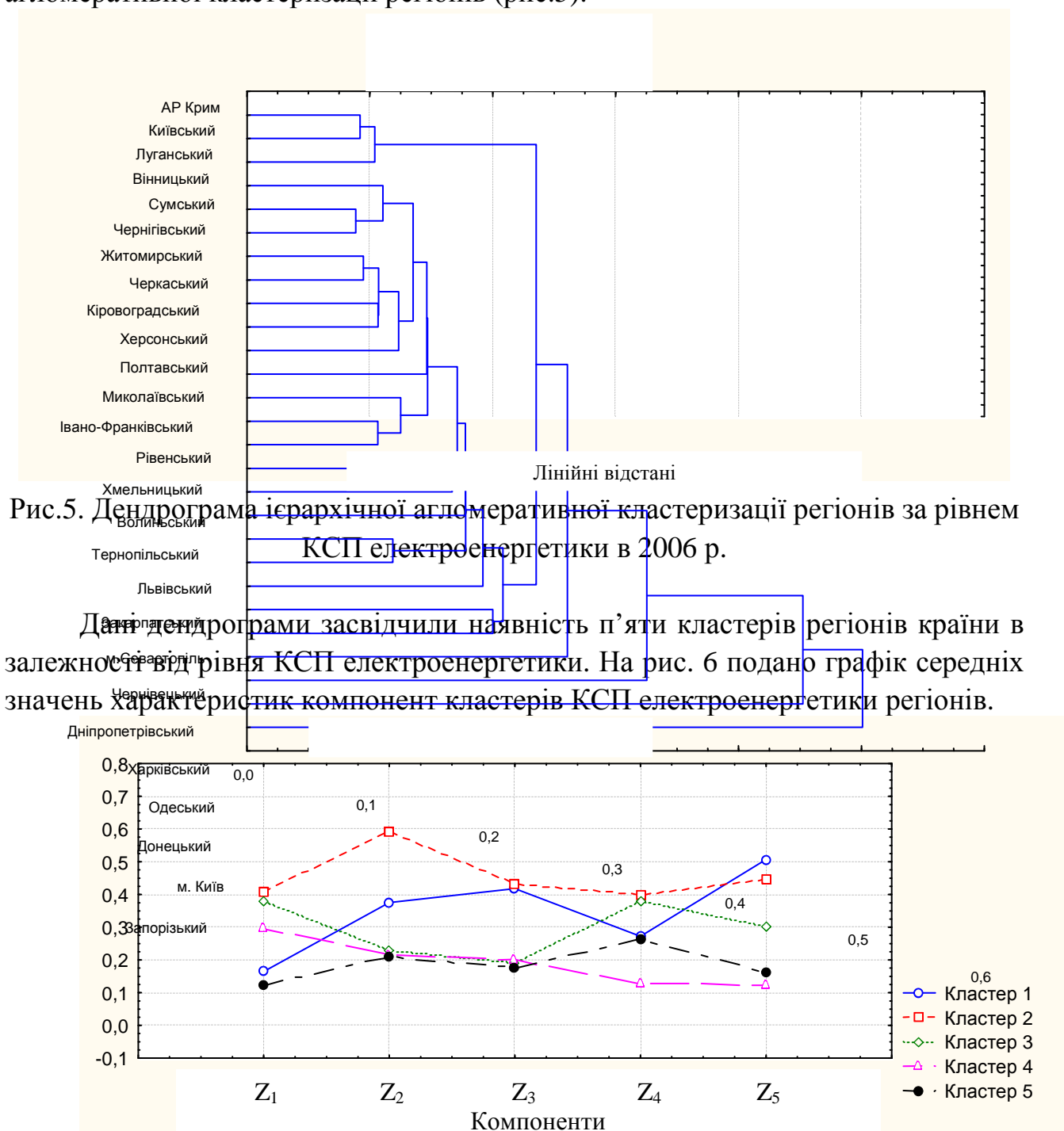

Рис. 6. Графік середніх значень характеристик компонент кластерів КСП електроенергетики регіонів у 2006 р.

На підставі інтегральної оцінки розвитку електроенергетики регіони позиціонуються на матриці у площині „рівень КСП електроенергетики регіону

– частка ринку” для виявлення подальших напрямів стратегічного розвитку (рис. 7).

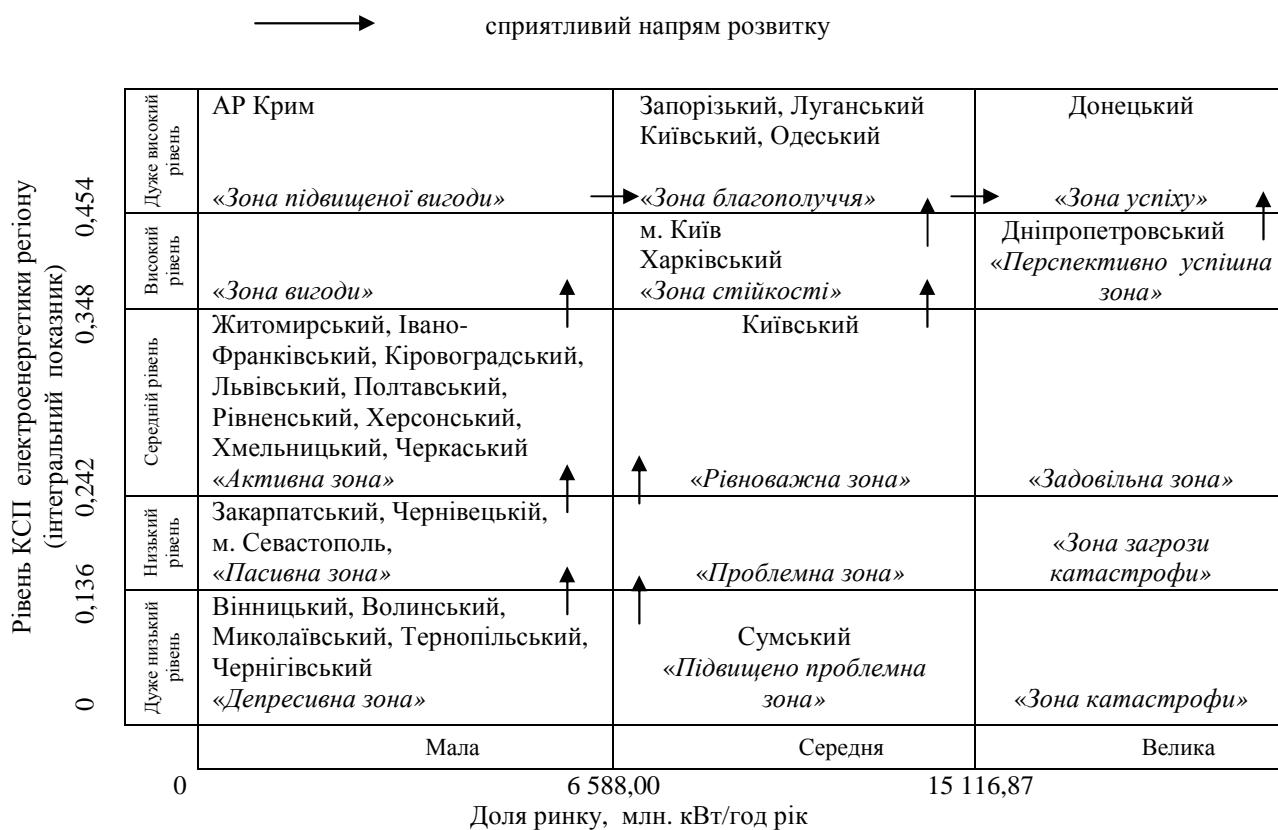

Рис. 7. Матриця позиціонування регіонів у площині „рівень КСП електроенергетики регіонів – частка ринку”

Для визначення майбутнього рівня КСП електроенергетики регіону і виявлення стратегічного напрямку розвитку побудовані регресійна і динамічна моделі впливу компонент $Z_1 - Z_5$ на загальний рівень КСП електроенергетики регіону (Y) з урахуванням параметра часу (t). Найбільш вагомими компонентами, що справляють суттєвий вплив на результативний показник, були визначені наступні: економічного розвитку підприємства електроенергетики регіону (Z_1), соціального розвитку регіону (Z_3), розвитку виробництва електроенергетики регіону (Z_4). Модель множинної регресії має наступний вигляд:

$$Y = 0,308 * Z_1 + 0,478 * Z_3 + 0,319 * Z_4 + 0,027. \quad (1)$$

Стійкість даної залежності підтверджується такими характеристиками: набуте значення $F = 9,4$ вище табличного, отже модель адекватна за F - критерієм Фішера. Перевірка коефіцієнтів за t - критерієм Стюдента також довела

адекватність цієї моделі. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,877$ є статистично значущим і свідчить про стійкість даної залежності.

На основі отриманого рівняння множинної регресії побудована трифакторна динамічна модель, що має вигляд:

$$Y = 0,308*(0,0114t^2 - 0,1014t + 0,4962) + 0,478*(0,007t^2 - 0,0411t + 0,2593) + 0,319*(0,442t^{-0,1468}) + 0,027. \quad (2)$$

Стійкість кожної компоненти моделі підтверджується такими характеристиками: коефіцієнт детермінації для компонент: економічного розвитку підприємства електроенергетики регіону (Z_1) $R^2 = 0,772$; соціального розвитку регіону (Z_3) $R^2 = 0,724$; розвитку виробництва електроенергетики регіону (Z_4) $R^2 = 0,712$ свідчить про стійкість даної моделі. Отримана модель дозволяє здійснити прогноз майбутнього рівня КСП електроенергетики регіону і виявити пріоритети державної політики щодо ефективного розвитку електроенергетики регіонів при зміні рівня економічного розвитку підприємств електроенергетики, розвитку виробництва електроенергетики й соціального розвитку регіону.

У роботі запропонований сценарний підхід до визначення прогнозних значень КСП електроенергетики регіону, який розглядає відповідні варіанти розвитку. Прогнози значення рівнів КСП електроенергетики Харківського регіону, і компонент, що впливають на його зміну, подані в таблиці.

Таблиця

Прогноз значень рівнів КСП електроенергетики Харківського регіону і компонент, що його утворюють

Роки	Прогноз	Показники			
		Y (рівень КСП електроенергетики регіону)	Z ₁ (рівень економічного розвитку підприємства електроенергетики регіону)	Z ₃ (рівень соціального розвитку регіону)	Z ₄ (рівень розвитку виробництва електроенергетики регіону)
2007	Оптимістичний	0,714	0,793	0,633	0,440
	Базовий	0,503	0,507	0,456	0,320
	Песимістичний	0,379	0,356	0,298	0,313
2008	Оптимістичний	0,936	0,875	0,826	0,513
	Базовий	0,581	0,622	0,548	0,315
	Песимістичний	0,381	0,357	0,305	0,307
2009	Оптимістичний	0,960	0,962	0,863	0,604
	Базовий	0,673	0,760	0,654	0,310
	Песимістичний	0,383	0,362	0,312	0,301
2010	Оптимістичний	0,981	0,987	0,930	0,712
	Базовий	0,778	0,921	0,774	0,306
	Песимістичний	0,384	0,358	0,318	0,296

За результатами розрахунків можна представити прогностні значення рівнів КСП електроенергетики регіону у вигляді варіантів, при цьому перевага віддається базовому прогнозу. Сценарний підхід відображує ринковий характер економічних перетворень електроенергетики регіонів, він збагачує можливості перспективного планування і прогнозування для формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону.

ВИСНОВКИ

Загальним результатом дисертаційної роботи є вирішення науково-практичного завдання дослідження основ формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону. Уточнено термінологічний апарат і обґрунтований взаємозв'язок основних понять, що входять до формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону. Запропоновано методику оцінки КСП електроенергетики регіонів з урахуванням компонент економічного розвитку підприємств електроенергетики регіонів, розвитку регіонів, соціального розвитку регіонів, розвитку виробництва електроенергетики регіонів й участі держави в управлінні електроенергетикою регіонів.

На основі проведених досліджень зроблені наступні висновки й пропозиції:

1. Електроенергетика в регіонах України розвивається нерівномірно, що обумовлено не тільки відмінностями розвитку середовища її функціонування – регіонів, але й власне розвитком підприємств електроенергетики. З погляду підприємств електроенергетики регіон – це територія їх обслуговування, сукупність енергетичного устаткування, розташованого на певній території і розділеного межами балансової приналежності, необхідного для надання послуг з транспортування і реалізації електроенергії споживачам, що функціонують в регіоні, а також споживачів послуг підприємства. Стійкий розвиток електроенергетики зумовлює не тільки економічну безпеку суб'єктів, що функціонують у регіоні, а й загальну національну безпеку, та створює умови для підвищення якості життя населення. Для ефективного управління розвитком електроенергетики регіонів необхідно сформувати стратегію, яка б дозволила підвищити рівень КСП електроенергетики регіонів шляхом виявлення регіонів, електроенергетика яких найбільше потребує стимулювання, і визначення, що саме впливає на рівень КСП електроенергетики.

2. У сучасних умовах ринкової економіки електроенергетика регіонів потребує розробки індивідуальних стратегій і напрямів її розвитку, які повинні враховувати максимальну кількість показників впливу зовнішнього і внутрішнього середовища. При цьому стратегія розглядається як динамічна система управлінських рішень, направлена на досягнення пріоритетних цілей

електроенергетики в довгостроковій перспективі і здатна швидко реагувати на зміну зовнішніх і внутрішніх чинників, які формують діючу політику. Зміни, що виникають при розвитку регіонів, потребують реагування на них підприємств електроенергетичної сфери. Врахування змін чинників, що впливають на розвиток електроенергетики, дозволить сформувати стратегічні напрями розвитку електроенергетики й виявити, як саме зміна кожного з показників вплине на рівень КСП електроенергетики регіону.

3. Уточнено поняття зовнішнього середовища, під яким розуміється сукупність правил і норм здійснення і обмежень діяльності електроенергетики регіону, які встановлюються на рівні галузі, регіону, країни, світа і на які електроенергетика регіону не має безпосереднього впливу; внутрішнього середовища - як сукупності чинників, що характеризують потенційні можливості (сильні сторони) і загрози (слабкі сторони) електроенергетики регіону при здійсненні нею діяльності, що направлена на реалізацію електроенергії, і взаємодії із споживачами, владними структурами й зовнішнім середовищем. Аналіз чинників, що впливають на функціонування електроенергетики регіонів, довів необхідність формування системи показників зовнішнього середовища, яка безпосередньо впливає на функціонування підприємства енергопостачальника. У результаті визначено, що деякі показники мають подвійний характер і присутні на різних рівнях впливу. Запропоновано схему аналізу факторів внутрішнього середовища електроенергетики регіону, що дозволяє виявити ті показники, які мають кількісний вимір, безпосередньо впливають на розвиток електроенергетики регіону, та можуть враховуватися при оцінці рівня КСП електроенергетики регіону.

4. Стратегічне управління є невід'ємною частиною забезпечення діяльності електроенергетики регіону. Для формування стратегії управління розвитком електроенергетики розглянуті методи й моделі формування стратегії, зроблено висновок, що при управлінні розвитком електроенергетики регіону найбільш застосовними є статистичні методи, які найкраще відображають сутність економічних явищ і можуть враховувати кількісну зміну кожного чинника при загальній оцінці КСП електроенергетики для визначення подальшого напрямку управління її розвитком.

5. За допомогою статистичних методів запропоновано методику оцінки КСП електроенергетики регіонів, що включає в себе розрахунок інтегрального показника КСП за компонентами: економічного розвитку підприємства електроенергетики регіону, розвитку регіону, соціального розвитку регіону, розвитку виробництва електроенергетики регіону, та участі держави в управлінні електроенергетикою регіону. Це дозволило виявити загальну оцінку рівня КСП електроенергетики й оцінити рівень кожної компоненти для

визначення сильних та слабких сторін електроенергетики регіону, проаналізувати кожен регіон з погляду КСП електроенергетики.

6. Запропоновано розподіл регіонів за рівнем їх КСП на п'ять кластерів, що дозволило побудувати матрицю позиціонування регіонів у площині „рівень КСП електроенергетики регіону – частка ринку”, і обґрунтовано їх подальший стратегічний напрямок розвитку. Виявлено, що ті регіони, які відносяться до промислово розвинутих, мають найвищий рівень КСП електроенергетики, що також підтверджується аналізом утворюючих рівень КСП компонент. За допомогою матриці можна не тільки ідентифікувати регіони за рівнем КСП електроенергетики, а й формувати стратегію управління її розвитком, спираючись на динаміку утворюючих компонент.

7. Визначено місце Харківського регіону в загальній оцінці регіонів за рівнем КСП електроенергетики. За допомогою регресійного аналізу побудована модель рівня КСП електроенергетики Харківського регіону, що включає в себе три компоненти – економічний розвиток підприємства електроенергетики регіону, соціальний розвиток регіону й розвиток виробництва електроенергетики регіону, яка дозволяє сформувати динамічну модель для побудови стратегії управління розвитком електроенергетики регіону.

8. Побудована динамічна модель впливу кожної з компонент на загальний рівень КСП електроенергетики, що дозволяє виявити вплив зміни кожної з компонент на загальний рівень КСП електроенергетики регіону; застосований сценарний підхід до прогнозування рівня зміни КСП, що дає змогу виявити шляхи розвитку електроенергетики регіону при оптимістичному і песимістичному сценаріях.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у фахових виданнях:

1. Тищенко А.Н., Петрова Н.Б. Стратегия как эффективный путь развития строительства на предприятиях Украины//Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Вип. 196. – Т. 4 - Дніпропетровськ: ДНУ, 2006.– С. 861 – 871.

2. Тищенко А.Н., Петрова Н.Б. Электроэнергетика как элемент стратегии развития современного мегаполиса //Бизнес Информ. – 2005. – №9-10. – С. 3 – 8.

3. Тищенко А.Н., Петрова Н.Б. О выборе факторов влияния внешней среды на предприятие - энергопоставщика в условиях рынка//Бизнес Информ. – 2005. – №5-6. – С. 63 – 67.

4. Тищенко А.Н., Петрова Н.Б. Позиционирование предприятий электроэнергетики на основе оценок конкурентоспособности и инвестиционной привлекательности//Бизнес Информ. – 2006. – №10. – С. 35 – 38.

5. Тищенко А.Н., Петрова Н.Б. Перспективы развития предприятий электроэнергетики в современном мегаполисе на основе оценки их конкурентоспособности//Коммунальное хозяйство городов. – 2006. – №71. – С. 110 – 115.

6. Петрова Н.Б. Исследование факторов влияния на реализацию электроэнергии на основе регрессионной модели//Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн.сб.– 2006. – №73. – С. 184 – 190.

7. Петрова Н.Б. О способе позиционирования предприятий электроэнергетики в плоскости „инвестиционная привлекательность – доля рынка” //Бизнес Информ. – 2007. – №7. – С. 53 – 57.

8. Петрова Н.Б. Влияние предприятий электроэнергетики на развитие регионов//Бизнес Информ. – 2007. – №9(2). – С. 10 – 15.

Матеріали конференцій

9. Тищенко А.Н., Петрова Н.Б. Обоснование необходимости разработки стратегии на предприятиях энергоснабжения// Материалы II международной научно-практической конференции „Современные информационные технологии в экономике и управлении предприятиями, программами и проектами”– Х.: Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт», 2004. – С.71 – 72.

10. Тищенко А.Н., Петрова Н.Б. Развитие современного мегаполиса в условиях рынка //Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції „Динаміка наукових досліджень „2004””. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004.– С. 77 – 78.

11. Петрова Н.Б. Предпосылки развития строительства в Украине//Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції „Фінансово-економічні проблеми розвитку регіонів України” – Т. II – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004.– С. 144 – 145.

12. Петрова Н.Б. Управление энергоснабжающими предприятиями в трансформационной экономике //Матеріали II-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених „Проблеми глобалізації та моделі стійкості розвитку економіки”. – Луганськ: Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 2006.– С. 231 – 235.

13. Петрова Н.Б. О выборе метода оценки конкурентоспособности предприятий электроэнергетики//Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Інвестиційні стратегії підприємств України на міжнародних товарних та фінансових ринках” – Том II – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006.– С. 62 – 64.

14. Петрова Н.Б. Определение уровня конкурентоспособности предприятий электроэнергетики//Матеріали II Міжнародної науково-

практичної конференції „Сучасні наукові дослідження – 2006” – Т. 29 – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006.– С. 30 – 32.

15. Петрова Н.Б. Взаємозв'язок прогнозів розвитку будівництва в сучасному мегаполісі з енергетичною стратегією України// Матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Економіка строительной отрасли на пути ее интеграции к синергетическим системам”– Х.: ХНАГХ, 2006. – С.111 – 115.

АНОТАЦІЯ

Петрова Н.Б. Формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Харківська національна академія міського господарства, Харків, 2008.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних аспектів і практичних засад формування стратегії управління розвитком електроенергетики регіону. В роботі викладено авторське розуміння таких понять, як „стратегія”, „регіон”, „електроенергетика регіону”. Визначені й запропоновані чинники внутрішнього та зовнішнього оточення, що впливають на функціонування електроенергетики регіону. На основі відібраних чинників за допомогою методів таксономії та кластерного аналізу запропоновано позиціонувати регіони з погляду на конкурентоспроможність їх електроенергетики та частки ринку. Запропоновані подальші стратегічні напрямки розвитку електроенергетики регіону для покращення якості життя населення.

На основі визначення компонент, що впливають на рівень конкурентоспроможності електроенергетики регіону, побудована регресійна і динамічна (із застосуванням сценарного підходу) моделі прогнозу майбутнього рівня конкурентоспроможності регіону, яка дає змогу формування стратегії управління розвитком електроенергетикою для задоволення потреб споживачів і покращенні стану електроенергетичної галузі в цілому.

Ключові слова: стратегія, регіон, електроенергетика, розвиток регіонів, метод таксономії, конкурентоспроможність, сценарний підхід.

АННОТАЦИЯ

Петрова Н.Б. Формирование стратегии управления развитием электроэнергетики региона. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная

экономика. – Харьковская национальная академия городского хозяйства, Харьков, 2008.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических аспектов и практических принципов стратегического управления электроэнергетикой региона. В работе изложен авторский подход к трактовке таких понятий, как „стратегия”, „регион”, „рынок”, „электроэнергетика региона”. Выявлена роль развития электроэнергетики для устойчивого и безопасного функционирования регионов Украины. Охарактеризованы регионы с точки зрения развития электроэнергетики. Обоснованы и предложены факторы внутреннего и внешнего окружения, влияющие на развитие электроэнергетики региона, учет влияния которых позволяет рассчитать уровень конкурентоспособности электроэнергетики регионов для определения приоритетных направлений ее развития. Осуществлен анализ методов и моделей формирования стратегии управления развитием электроэнергетики региона, сделан вывод, что для анализа конкурентоспособности электроэнергетики региона наиболее применимы матричные методы моделирования, а при прогнозировании ее изменения – статистические методы.

Разработана методика оценки уровня конкурентоспособности регионов (с применением метода таксономии), которая позволяет группировать факторы влияния в пять компонент – экономического развития предприятия электроэнергетики региона, развития региона, социального развития региона, развития производства электроэнергетики региона и участия государства в управлении электроэнергетикой региона, что позволяет определить интегральный показатель уровня конкурентоспособности электроэнергетики региона и выявить приоритетные направления государственной политики в сфере электроэнергетики.

С помощью метода кластерного анализа предложено позиционировать регионы на матрице в плоскости „уровень конкурентоспособности электроэнергетики региона – доля рынка”, которая позволяет определить дальнейшие стратегические направления развития электроэнергетики регионов.

На основе компонент, влияющих на уровень конкурентоспособности электроэнергетики региона, построены регрессионная и динамическая (с применением сценарного подхода) модели прогноза уровня конкурентоспособности электроэнергетики региона, которая дает возможность формировать стратегию развития электроэнергетики региона для удовлетворения его потребностей.

Ключевые слова: стратегия, регион, электроэнергетика, развитие региона, метод таксономии, конкурентоспособность, сценарный подход.

SUMMARY

Petrova N.B. The Development of Regional Power Management Strategy.– Manuscript.

The thesis for the Degree of Candidate of Economical Sciences (Ph.D. in Economics), specialty 08.00.05 Development of Productive Forces and Regional Economy. Kharkiv National Municipal Academy, Kharkiv, 2008.

The thesis is dedicated to the grounding of theoretical aspects and practical principles of forming development management strategy of region electroenergy. The author's understanding of such concepts as „strategy”, „region”, „electroenergy of region” is in-process expounded, explained and the factors of internal and external environment which influence on functioning of electroenergy of region are offered. Based on the selected factors by taxonomy and cluster analysis it is suggested to position regions from the point of view of their competitiveness of their electroenergy and market fate. Subsequent strategic directions of development of region electroenergy are offered for the improvement of population living standard.

Based on grouped components, that influence on the level of competitiveness region electroenergy the regressive and dynamic (with application of scenario approach) model of future level region competitiveness prognosis, which gives ability forming of strategy of management development an electroenergy for satisfaction of necessities of population, is built.

Keywords: strategy, region, electroenergy, development of regions, method of taxonomy, competitiveness, scenario approach.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ РЕГІОНУ

Спеціальність 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск

д.т.н., проф. Торкатюк В.І.

Підп. до друку 24.03.2008	Формат 60×84 1/16	Папір офісний
Друк на ризографі	Умовн.-др. арк. 0,9	
Замовл. № _____	Тираж 100 прим.	

61002, Харків, ХНАМГ, вул.. Революції, 12.

Сектор оперативної поліграфії ІОЦ ХНАМГ
61002, Харків, ХНАМГ, вул. Революції, 12